

явище, як “отаманія”, ставили власну мету вище за державну. Такий стан партизанської боротьби був не в інтересах українського народу.

1. Шаповал Ю. Отаман // Довідник з історії України. – К., 2001.
2. Вишнівський О. Повстанський рух і отаманія. – Детройт, 1973.
3. Там само.
4. Голубко В. Армія Української Народної Республіки 1917 – 1918. – Львів, 1997.
5. Кравчук М. Збройні Сили Української Народної Республіки // Право України. – 1998. – № 7.
6. Коновалець Є. Причинки до історії української революції. Накладом проводу українських націоналістів, 1948.
7. Там само.
8. Шанковський Л. Григор’євщина – проблема й література // Календар “Провидіння”. – Філадельфія, 1966.
9. Верстюк В.Ф. Махновщина. – К., 1991.
10. Крип’якевич І., Гнаткевич Б., Стефанів З. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.) – Львів, 1992.
11. Мироненко О. Григор’євщина // Українське державотворення. Словник-довідник. – К., 1997.
12. Білокін С. Махно // Довідник з історії України. – К., 2001.
13. Мазепа І. Всупереч Отаманиціні // Народна газета. № 1, січень 1995.
14. Стахів М. Україна в добі Директорії УНР. Т.ІІ., 1966.
15. Прохода В. Уваги до праці д-ра Матвія Стахова “Україна в добі Директорії УНР” // Український історик, № 1 – 2, 1967.
16. Там само.
17. Стахів М. Україна в добі Директорії УНР. Т.ІІ., 1966.
18. Крезуб А. Повстання отамана Зеленого проти Директорії в січні 1919 р.
19. Стахів М. Україна в добі Директорії УНР. Т.ІІ., 1966.
20. Прохода В. Уваги до праці д-ра Матвія Стахова “Україна в добі Директорії УНР” // Український історик, №1-2, 1967.
21. Підкова І. Терпило Данило Ількович // Довідник з історії України. – К., 2001.
22. Там само.
23. Мироненко О. Григор’євщина // Українське державотворення. Словник-довідник. – К., 1997.
24. Шанковський Л. Григор’євщина – проблема й література // Календар “Провидіння”. – Філадельфія, 1966.
25. Мироненко О. Григор’євщина // Українське державотворення. Словник-довідник. – К., 1997.
26. Там само.
27. Там само.
28. Антонович О. Григоріїв (Григор’єв) Микола Олександрович // Довідник з історії України. – К., 2001.
29. Вишнівський О. Повстанський рух і отаманія. – Детройт, 1973.
30. Там само.
31. Удовиченко О. Третя залізна дивізія: Матеріали до історії ВУНР: у 2-х т. Т.ІІ. – Нью-Йорк, 1971.
32. Мазепа І. Всупереч Отаманиціні // Народна газета. – № 1, січень 1995.
33. Кульчицький С. Боротьбисти // Довідник з історії України. – К., 2001.
34. Вишнівський О. Повстанський рух і отаманія. – Дейтройт, 1973.
35. Полонська-Василенко Н. Історія України: у 2 т. – К., 1992. – Т.ІІ.
36. Тютюнник Ю. Зимовий похід 1919 – 20. – Нью-Йорк, 1966.

І.Р. Малик

НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИЙ РУХ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ (1918 – 1921 рр.) В ДОКУМЕНТАХ ТА МАТЕРІАЛАХ

© Малик І.Р., 2002

Подана та проаналізована історіографія досліджуваної проблеми. Зроблено акцент на неопубліковані архівні матеріали, опубліковані документи, періодичні видання та мемуари.

This article is dedicated to the studying of the topic and its showing in unpublished archival articles, published documents and in periodical issues.

З початку 1990-х років в Україні з’явилась можливість досліджувати маловідомі сторінки історії. Однією з таких “білих плям” була історія національно-визвольних змагань галичан 1918 – 1921 рр.

Важливе значення для об'єктивного висвітлення проблеми мають документи Центрального державного історичного архіву України у м. Львові, що містять протоколи засідань Державного секретаріату ЗУНР, звернення та відозви до українського населення та війська, постанови, резолюції та листування з міністерствами і державними установами ЗУНР. Про утворення молодіжної військової організації “Січ”, про створення її статуту і антипольський настрій організації говорить К. Трильовський в своєму листі до одного з низових осередків [1, оп.1, спр.90; 2, оп.1, спр.48]. Матеріал, що характеризує діяльність українських організацій – Союзу визволення України (СВУ), Української національної ради (УНРади), Загальної української ради (ЗУР), Української боєвої управи (УБУ), Українського пресового Бюро – під час світової війни і в умовах окупації Східної Галичини російською армією міститься у фондах В. Старосольського [ф.360], “Збірна станиця українських січових стрільців у Львові” [ф.352] та “Колекція документів про діяльність урядів та армій УНР та ЗУНР” [ф.581]. Проект організаційного статуту “Основи державного устрою Галицької Республіки” знаходиться у фонді Українського горожанського комітету м. Львова [ф.462]. Фонд наукового товариства ім. Шевченка [ф.309] містить документи про реакцію українських закордонних громадських організацій на рішення Паризької конференції від 25 червня 1919 р. щодо окупації краю польськими військами [1, 2, 3, 4, 5].

Виявлено і залучено до наукового обігу документи Державного архіву Львівської області. Зокрема, у фонді дирекції поліції у Львові [ф.350] проаналізовано матеріали політичних та громадських організацій у переддень Першої світової війни. Списки членів уряду ЗУНР та службовців міністерств цього уряду з короткими їх характеристиками та даними про попередню діяльність містяться у фонді “Правління товариства по вивченню історії оборони Львова і південно-східних воєводств в 1918 – 1920 рр.” [ф.257]. Цікавий фактичний матеріал про діяльність українських галицьких партій напередодні листопадових подій виявлено у фонді Дирекції поліції у Львові [6].

Матеріали, що підтверджують експансію більшовицької ідеології на західноукраїнські землі у 1919 р., проголошення маріонеткової Галицької Соціалістичної Радянської Республіки містяться в республіканських архівах міста Києва – Центральному державному архіві вищих органів влади та управління [7, 8, 9, 10, 11] та Центральному державному архіві громадських об'єднань [12, 13, 14, 15, 16]. У ЦДАВО знаходяться документи не лише внутрішньої та зовнішньої політики ЗУНР, але й ситуаційні звіти про перебіг львівських вуличних боїв у листопаді 1918 р. Зберігаються рукописні свідчення учасників переговорів з антантською комісією Бартелемі та відозви до галичан. Окремі фонди та справи містять документи, які підтверджують переговори між Добровольчою армією Денікіна та командуванням Галицької армії [8, оп.1, спр.60, арк.25, 9; спр.60, арк.97,113]. Фонди ЦДАГО розкривають діяльність осередків КПСГ, Галревкому та повітових комітетів на території ЗУНР. Матеріали здебільшого розповідають про “святкову ходу” більшовизму по західноукраїнських землях, серед них трапляються правдиві звіти, які характеризують ставлення українців до штучно створеної держави ГСРР та її уряду. Частина галицької бідноти підтримувала більшовиків лише з надією визволення з-під польської займанщини і отримання омріяного шмату землі. Документи підтверджують матеріальну та кадрову підтримку ГСРР московським і харківським раднарками.

Цікаві листи та документи зберігаються в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського [17, 18, 19]. У листах М. Драгоманова йдеться про перші публікації з історії галицького краю. На початку століття М. Лозинський вперше на сторінках

наддніпрянської преси піднімав питання української школи в Галичині та позиції польських і російських революційних партій до українського питання. Ще у 1917 р. на Великій Україні, як зазначав Д. Дорошенко, розглядали Галичину як зразок автономного устрою, що має широку автономію у внутрішніх справах.

Важливий фактичний матеріал, який стосується історії виникнення та діяльності галревкому, знаходиться у Тернопільському обласному державному архіві [20, 21, 22, 23] та Державному архіві Одеської області [24].

Узагальнено офіційні матеріали уряду і парламенту ЗУНР, зокрема міністерські розпорядження, закони та ухвали, які були опубліковані у “Віснику державних законів і розпорядників” та у “Збірнику законів, розпорядків та обіжників”, проголошених Державним Секретаріатом Західноукраїнської Народної Республіки у 1918 – 1919 рр. [25, 26].

Дещо інший характер мали опубліковані документи, більшість з яких побачили світ у період радянської влади. Наприклад, в “Історії Львова в документах та матеріалах” подано дуже мало даних стосовно визвольних змагань у Східній Галичині. За період з 1918 по 1921 рр. тут міститься лише шість документів [27, Док. №180-185. – С.176 – 180], які розповідають про страйки залізничників та заворушення голодуючих. Неможливо встановити походження документа та його автора. Набагато ширша документальна база стосується “радянського будівництва”. Такий тенденційний підхід не дає змоги широко використувати це видання в дисертаційному дослідженні. Подібне становище займають “Документы и материалы по истории советско-польских отношений” [28, Т.ІІ. Ноябрь 1918 г. – апрель 1920 г.]. Історичні факти, що стосуються будівництва ЗУНР, можливо розглянути лише через призму радянсько-польських інтересів. Тому в дисертаційному дослідженні використовувалися лише ті документи, які стосуються діяльності делегацій УНР і ЗУНР на міжнародних переговорах у Парижі, Варшавського договору та Ризького миру.

Широко використані опубліковані археографічні колекції. Певну цінність при дослідженні створення та діяльності галревкому мають матеріали збірника документів “Під прапором Жовтня” [29]. Тут містяться перші законодавчі акти новоутвореної держави, відозви та звернення до населення Галичини; заслуговують на увагу матеріали, що характеризують втручання у внутрішні справи ЗУНР більшовиків, поширення розкладової роботи у Галицькій армії.

Дещо інший характер мають документи, опубліковані в Польщі [30], що висвітлюють українські домагання на міжнародній арені через призму польського бачення.

Радник американського президента В. Вільсона полковник Хауз упорядкував архів з історії міждержавних стосунків у перший повоєнний рік [31]. Матеріали збірника ще раз переконливо стверджують, що українські землі були для заходу не об’єктом міжнародної політики, а засобом для вирішення власних геополітичних цілей у повоєнній Європі. Заслуговують на увагу й інші археографічні публікації, в яких міститься багатий фактологічний матеріал стосовно політики Франції, Англії, Росії щодо ЗУНР і загалом українського “сепаратизму” [32, 33, 34]. Доповненням є збірник документів “Українська суспільно-політична думка в 20 ст.” [35], що публікує основні маніфести, звернення, протести і закони УНР і ЗУНР, документи тогочасних політичних структур, зокрема програми Головної та Загальної української ради, українських партій із закликом до світового співтовариства підтримати реалізацію права галичан на державне самовизначення.

Підбірку документів екзильного уряду ЗУНР в період з 1920 по 1923 рр. уклав М. Литвин [36]. Автор простежує еволюцію міжнародних орієнтирів галицьких політиків –

від держав Антанти і УНР до Раднаркому УРСР (у квітні 1922 р. відбулася неофіційна зустріч Є. Петрушевича і Х. Раковського).

Важливим джерелом для вивчення військових подій та суспільно-політичного життя на західноукраїнських землях є мемуарна література. Політичний світогляд конкретних осіб, оцінка ними визвольних змагань і окремих політичних діячів не переносяться механічно в дисертаційне дослідження. Спогади політиків та військовиків допомагають розкрити закулісний бік життєдіяльності ЗУНР та УНР. Особливої уваги заслуговують мемуари учасників переговорів у Бресті-Литовському, де вперше країни Європи почули про незалежну Українську Народну Республіку та її дипломатів. Про переговорні баталії, зокрема, розповідають І. Кедрін, О. Севрюк, М. Залізник, Е. Людендорф, О. Чернін [37, 38, 39, 40]. Детальний опис подій навколо вироблення статуту Коронного краю Східної Галичини і Північної Буковини подає наймолодший учасник переговорів О. Севрюк. Проаналізовано спогади учасників Листопадової національно-демократичної революції 1918 р. [41, 42, 43, 44, 45]. Кожен з мемуаристів, описуючи події, не може претендувати на всебічне та об'єктивне їх висвітлення. Проте ті, хто звертався до подій, які передували Листопадовій революції, близькі до думки Н. Григорієва, “що аж до самого занепаду Австро-Угорщини не було властиво ніякого самостійницького руху... Далі українського коронного краю в Австрії думки галицько-буковинських українців не сягали” [46]. Єдиним прихильником військового перебрання влади був Військовий Комітет, до чого звертаються у спогадах В. Панейко та В. Охримович [47].

Усі героїчні хвилини та невдачі Української галицької армії спробували висвітлити у спогадах учасники визвольних змагань. У їх працях описано періоди формування армії, розвитку збройних сил та військової боротьби. Особливу увагу мемуаристи приділяють 1919 – 1920 рр., оскільки саме в цей час УГА зазнавала значних змін – від керівництва до кількісного складу армії. У міжвоєнний період з'явилося кілька праць учасників подій про трагедію УГА на Наддніпрянській Україні [48, 49, 50, 51, 52, 53]. Лише О. Назарук був політичним діячем, всі інші мемуаристи – військовими. Їх спогади взаємно доповнюють одне одного.

Важливу групу джерел дослідження становлять тогочасні періодичні видання: “Канадійський українець”, “Календар товариства “Просвіта”, “Вістник СВУ”, “Український національний календар”, “Календар Червоної Калини”, “Літопис Червоної Калини”, “Дзвони”, “Календар “Провидіння”, та інші. Ці видання публікували в основному спогади учасників визвольних змагань. Тому й не дивно, що вони містять багатий фактичний матеріал стосовно суспільно-політичного життя та воєнних дій на західноукраїнських землях у 1918 – 1921 рр. Окремим джерелом тогочасної історії служила преса, за допомогою якої можна щоденно, в хронологічній послідовності простежити та проаналізувати розвиток подій в краї. До таких щоденних часописів належать “Діло”, “Український прапор”, “Република”, “Свобода”, “Стрілець”, “Kurjer Lwowski”.

Події Листопадової революції та уроки національно-визвольних змагань 1918 – 1921 рр. стали об'єктом перших узагальнень уже в 20-ті роки. Поряд з мемуарними працями, які друкувалися одразу ж по гарячих слідах подій, почали з'являтися праці учасників і очевидців подій дослідницького характеру. До таких праць можна зарахувати ґрунтовні дослідження К. Левицького [54, 55], в яких акцентується увага на формуванні політичної свідомості галичан, узагальнюється діяльність партій та громадських організацій в період проголошення УНР і ЗУНР. Становлення та діяльність мілітарних організацій

української молоді висвітлили К. Трильовський, Л. Цегельський, А. Цукровський [56, 57, 58]. У 20-х роках з'являється низка невеликих праць з історії з детальним описанням повоєнної ситуації у регіоні [59, 60, 61, 62, 63]. Більшість цих праць мали пропагандистсько-інформаційний характер і містили заклики до боротьби проти поневолення, піднімаючи цим бойовий дух галичан. Лише деякі з них були підтвержені документальною базою про геополітичні аспекти українського питання та роль Антанти у вирішенні долі Галичини. Ці невеликі праці написані на основі особистих вражень і тому не можуть бути достатньо об'єктивними.

Заслуговує уваги ґрунтовна праця дипломата М. Лозинського [64], в якій показано генезу Листопадової революції та зовнішньополітичну діяльність молодого галицького уряду; не оминає він й міжпартійних чвар, які призвели до розбіжності інтересів галичан та наддніпрянців на Паризькій конференції. За цією працею можна простежити взаємозв'язок між розвитком військових подій в краї та міжнародною діяльністю східногалицьких дипломатів.

Хроніку листопадкових подій у Львові, Станіславі, Тернополі, Перемишлі уклав старшина Галицької армії О. Кузьма [65]. Автор простежує назрівання революційної ситуації в краї, наголошуючи, що народні маси не були достатньо підготовленими до зриву. Революційний процес, який визрів серед членів політичних партій, громадських об'єднань та молодіжних військових організацій, не був достатньо сильним, щоб захопити усі західноукраїнські землі. Автор детально зупиняється на подіях львівських боїв, аналізує та шукає причини поразок та відступу галичан. Репринтна праця “Історія Січових Стрільців” [66] містить детальний опис становлення та розвитку військових молодіжних організацій, які згодом переросли у добре організоване військово-формування.

У працях Б.Є. Штейна (радянський період) [67, 68] східногалицька проблема розглядається через призму “русского вопроса” (українські землі російські політики зараховували до колишньої Російської імперії – І.М.). До речі, така ж хиба притаманна багатьом роботам сучасних російських авторів. На особливу увагу заслуговує праця О.Ю. Карпенка “Імперіалістична інтервенція на Україні 1918 – 1920 рр.” [69], написана в період хрущовської “відлиги”. Ця праця львівського науковця стала чи не першою спробою ґрунтовного вивчення військово-політичної історії України періоду визвольних змагань. Автор аналізує експансіоністські дії Угорщини на Закарпатті, Румунії – у Північній Буковині та Покутті, Польщі – у Східній Галичині. Описується реакція європейських країн на розвиток подій у краї. Міжнародні аспекти діяльності ЗУНР оцінюються французькими, англійськими, американськими, італійськими та польськими дипломатами, від яких безпосередньо залежало існування молодого держави. О. Карпенко, базуючись на іноземних джерелах, розглядає діяльність комісій Бартелемі та Боти, які склали проект ймовірного кордону між Польщею та ЗУНР, узагальнює стратегію польських домагань щодо Східної Галичини і Волині. Автор детально аналізує Статут Східної Галичини, або, як він ще називався, “Договір між Союзними державами і Польщею про Східну Галичину,” складений у листопаді 1919 р. і реакцію на нього Бельдеверу, який домагався передання Польщі цих земель не на 25 років, а у довічне володіння. Автор використав велику кількість європейських та американських джерел, які дають свою “нерадянську” оцінку “буржуазним” подіям у краї після краху Габсбурзької монархії.

Отже, сьогодні відкриваються нові можливості дослідження періоду визвольних змагань галицьких українців. Доступ до нових архівних матеріалів, періодичних видань,

діаспорної літератури дає можливість об'єктивно висвітлювати всі періоди національно-визвольної боротьби галичан.

1. Фонд В.Старосольського (ЦДІАУ м. Львова). 2. Фонд “Колекція документів про діяльність урядів та армій УНР і ЗУНР (ЦДІАУ м. Львова)”. 3. Фонд Наукового товариства ім.Шевченка (ЦДІАУ м. Львова). 4. Фонд “Збірна станиця українських січових стрільців у Відні” (ЦДІАУ м. Львова). 5. Фонд “Український горожанський комітет м.Львова” (ЦДІАУ м. Львова). 6. Фонд “Дирекція поліції у Львові” (ДАЛО). 7. Фонд “Головного Управління генерального штабу УНР (ЦДАВО)”. 8 Фонд Начальної Команди Галицької армії західної області Української Народної Республіки (ЦДАВО). 9. Фонд Галицького Революційного Комітету (ЦДАВО). 10. Фонд Диктатора Західної області Української Народної Республіки (ЦДАВО). 11. Фонд Надзвичайної Комісії по боротьбі з контрреволюцією, спекуляцією і проступками по обов'язках (ЦДАВО). 12. Фонд Центрального комітету комуністичної партії України (ЦДАГО). 13. Фонд Центрального комітету комуністичної партії Західної України (ЦДАГО). 14. Фонд Центрального комітету комуністичної партії Східної Галичини (ЦДАГО). 15. Фонд Галоркому при ЦК КП(б)У (ЦДАГО). 16. Фонд Галбюро при ЦК КП(б)У (ЦДАГО). 17. Фонд листування (Наукова бібліотека України ім. Вернадського). 18. Фонд Драгоманова М.П (Наукова бібліотека України ім. Вернадського). 19. Архів Д. Дорошенка (Наукова бібліотека України ім. Вернадського). 20. Фонд Підгасцького повітового ревкому (ТОДА). 21. Фонд Збараського повітового ревкому (ТОДА). 22. Фонд Тернопільського повітового ревкому (ТОДА). 23. Фонд Бучацького повітового ревкому (ТОДА). 24. Фонд Одеського губкому КП(б)У (ДАОО). 25. Вісник державних законів і розпорядників Західної Облaсті Української Народної Республіки. – Випуск 1. – Львів. – Річник 1919; Випуск 4. – 17 березня 1919 р. 26. Збірник законів, розпорядків та обіжників, проголошених Державним Секретаріатом Західноукраїнської Народної Республіки. - Станіславів, 1918. 27. Історія Львова в документах і матеріалах. Збірник документів і матеріалів. – К., 1986. 28. Документи и материалы по истории советско-польских отношений. – Т.ІІ. Ноябрь 1918 г. – апрель 1920 г. – М., 1964. 29. Під прапором Жовтня. Вплив Великої Жовтневої Соціалістичної Революції на піднесення революційного руху в Західній Україні (1917 – 1920 рр.). Документи і матеріали. – Львів, 1957. 30. Sprawy Polskie na Konferencji Pokojowej w Paryżu w 1919 r. Dokumenty i materialy. Т.І. – W., 1965. – 463 S. 31. Архив полковника Хауза. Т.IV Конец войны. Июль 1918-ноябрь 1919 г. – М., 1944. 32. Гражданская война на Украине 1918 – 1920. Сборник документов и материалов. – Т.ІІ. – К.,1967. 33. Доценко О. Літопис української революції. Матеріали і документи до історії української революції 1917–1922. – Т.ІІ, Кн.4. – Київ – Львів, 1923. – 398 с. 34. Польско-советская война (1919-1920). Ранее не опубликованные документы и материалы. – М., 1994. – Т.1. – 214 с.; Т.ІІ – 221 с. 35. Українська суспільно-політична думка в 20 столітті. Документи і матеріали // Сучасність. – 1983. – Т.І. – 510 с. 36. Литвин М. В екзилі. Нові документи уряду ЗУНР віденського періоду // Молода Галичина. – 1991. – № 132, 134, 136, 137, 138. 37. Залізник М. Перший виступ української держави у світовій політиці // Календар Червоної Калини на 1939 р. – Львів. – 1938. – С. 48 – 57. 38. Кедрін І. Берестейський мир (Пригадки в 10-ті роковини) // Український національний календар на 1928 р. – Перемишль, 1927 (сторінки не нумеровані). 39. Севрюк О. Галичина в берестейських переговорах // Календар Червоної Калини на 1939 р. – Львів. – 1938. – С. 61 – 70. 40. Чернін О. Бересте Литовське (із твору “На світовій війні”) // Берестейський мир 1918 – 1928. Спомини та матеріали. 3 нагоди

10-х роковин. – Львів – Київ, 1928. – С. 178 – 242. 41. Паліїв Д. Листопадова революція. З моїх споминів. – Львів, 1929. 42. Федак С. Мої спомини // Календар товариства “Просвіта” на 1918 р. – Львів, 1917. – С. 189 – 205. 43. Чайковський А. Чорні рядки. Мої спомини за час від 1 листопада 1918 р. до 13 травня 1919 р. // Дзвін. –1990. – № 6. – С. 44 – 81. 44. Юнацтво в обороні рідної Землі. Спогади про участь української молоді у визвольних змаганнях 1918 – 1920 років. – Філадельфія, 1960. 45. Як проголосили акт злуки (зі спогадів очевидця) // Календар товариства “Просвіта” на 1939 р. – Львів, 1938. – С. 89 – 90. 46. Грігоріїв Н. Спогади “руїтника”, про те, як ми руйнували тюрму народів, а як будували свою хату. – Львів, 1938 – 262 с. 47. Панейко В. Перед першим листопада. (Шматок спогадів) // Діло. – 1928. – 1 листопада. 48. Бородієвич Є. В чотирикутнику смерти. Причинки до трагедії УГА на Великій Україні. – Бучач, 1993. – 104 с. 49. Гайдукевич О. Було колись. Із записника полевого духовника УГА. – Львів, 1935. 50. Гірняк Н. Останній акт трагедії УГА. – Нью-Йорк, 1959. 51. Левицький О. Галицька Армія на Великій Україні. Спомини з часу від липня до грудня 1919 р. – Відень, 1921. 52. Назарук О. Рік на Великій Україні. Конспект споминів з української революції. – Відень, 1919. 53. Панейко В. Перед першим листопада. (Шматок спогадів) // Діло. – 1928. 1 листопада. 54. Левицький К. Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914 – 1918: На підставі споминів і документів. – Львів, 1928. 55. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848 – 1914: На підставі споминів і документів. – Львів, 1926. 56. Трильовський К. Про січовий рух // Календар “Запорозжець” на 1921 р. – Відень, 1920. 57. Цегельський Л. Вразіння з України // Українське слово. – 1918. – 7, 10, 21 липня. 58. Цукровський А. “Не пора, не пора” // Календар “Провидіння” на 1948 р. – Філадельфія, 1947. 59. Лозинський М. Уваги про Українську державність. – Відень, 1927. 60. Польська колонізація Східної Галичини. – Відень, 1921. 61. Нехай живе незалежна Галицька держава! – Відень, 1922. 62. Панейко В. З’єдинені держави Східної Європи. Галичина і Україна супроти Польщі і Росії. – Відень, 1922. 63. Чубатий М. Державний лад на Західній області Української Народної Республіки. – Львів, 1921. 64. Лозинський М. Галичина в рр. 1918 – 1920. – Відень: Б.М.В., 1922. 65. Кузьма О. Листопадові дні 1918 р. – Львів, 1931. 66. Історія Січових Стрільців. Воєнно-політичний нарис. – К., 1992. 67. Штейн Б.Є. “Русский вопрос” в 1920 – 1921 гг. – М., 1958. 68. Штейн Б.Є. “Русский вопрос” на Парижской мирной конференции (1919 – 1920 гг.). – М., 1949. 69. Карпенко О.Ю. Імперіалістична інтервенція на Україні 1918 – 1920 рр. – Львів, 1964.

Т.І. Плазова

БЕССАРАБСЬКА ТА ПОДІЛЬСЬКА ГРУПИ АРМІЇ УНР У ДРУГОМУ ЗИМОВОМУ ПОХОДІ

© Плазова Т.І., 2002

Висвітлено бойовий шлях Бессарабської та Подільської груп Армії УНР у Другому зимовому поході в листопаді 1921 року.

The participation of Bessarabya and Podillya group where considers in the second winter march Army UPR in november 1921 year.

Одним із маловідомих епізодів листопадового рейду 1921 р. є участь у його бойових операціях Бессарабської та Подільської груп Армії УНР. Тому у статті зроблено спробу